

Polèmica entre els defensors i els detractors de les obres que es fan actualment al teatre

Un teatre per al 2000

El teatre romà de Sagunt, després de la rehabilitació de què és objecte, s'obrirà al públic completament renovat, amb instal·lacions pròpies d'un teatre modern i funcional, però respectuós sempre amb les ruïnes romanes, amb les que estableix un diàleg perfecte.

El projecte de Portaceli i Grassi representa un canvi radical, modern i progressista quant a la restauració de documents.

RAFA GIL

L'any 1986 la Conselleria de Cultura de la Generalitat valenciana va presentar, enmig d'una forta polèmica, el projecte de rehabilitació del teatre romà de Sagunt fet pels arquitectes Manuel Portaceli i Giorgio Grassi.

Sis anys més tard, aquest projecte torna a l'actualitat envoltat de detractors i defensors.

Després de dos anys d'obres sobre el monument, que es troba ja en una fase

molt avançada, es torna a obrir un debat que té com a fons una concepció diferent de l'arquitectura: conservadora o progressista.

El projecte de Portaceli i Grassi representa un canvi radical, modern i progressista quant a la restauració de monuments. Es tracta de consolidar l'edifici i de dotarlo d'una funcionalitat que, de moment, no té perquè pugui tornar a ser utilitzat com un teatre. La idea general consisteix en

una rehabilitació en què quedaran clarament diferenciades les parts rehabilitades de les velles, encara que no foren les originals. També es recuperarà l'escena, totalment desapareguda en el teatre de Sagunt, i part essencial de la configuració d'un teatre romà.

Diaris i partits polítics conservadors de la ciutat de València han reaccionat contra el que consideren "un soterrament", un "procés liquidador" o un "experiment"

amb el teatre romà de Sagunt. Han dit a l'opinió pública que més que una rehabilitació és la construcció d'un nou teatre i han anat alimentant aquesta idea a poc a poc.

Molts d'ells, en canvi, no han consultat mai el projecte. Simplement volen conservar una visió romàntica del teatre: les ruïnes, com més ruïnoses, millor.

Portaceli, un dels arquitectes, considera que el projecte és respectuós amb el teatre que existia en els seus orígens, i que la seua intervenció és l'única que, de totes les que s'han fet, pretén tornar el teatre al seu model original. El teatre romà de Sagunt, considerat un dels monuments més significatius i emblemàtics del patrimoni cultural del poble valencià, ha arribat als nostres dies en un estat lamentable. Aquesta actuació

pretén modernitzar el teatre i fer-lo funcional, respectant, això sí, l'estructura original de la construcció. "Actuem únicament sobre els elements existents, i els consolidem, perquè es puguin veure bé. Hem respectat el que hi havia i hem actuat d'acord amb aquest criteri. És un

procés reversible, ja que no hem tret res. L'existent sempre ens marca els límits de la intervenció", diu Portaceli. A l'hora d'estudiar la situació de les ruïnes, van trobar que a les grades s'havien fet més de 40 intervencions al llarg d'aquest segle, a causa de les quals s'havia desfigurat comple-

tament el teatre. "Hi havia parts intervingudes d'una manera i parts intervingudes d'una altra; es veu que feien un trosset, fins on aplegaven els diners, i després ho aturaven fins que en una

intervenció posterior les obres continuaven d'altra manera", afegeix Portaceli. Aquesta és la primera vegada que es fa

una rehabilitació amb un objectiu global de restitució fidel als seus orígens. Tots els intents de rehabilitació anteriors volien, sobretot, accentuar-ne el caràcter pintoresc i de ruïna.

Portaceli considera que les restes que quedaven del teatre romà de Sagunt es trobaven en una situació molt degradada. "El teatre ha estat

una pedrera per a la construcció d'altres monuments (cas de Sant Miquel dels Reis), s'han utilitzat els elements històrics de pedra per picar-los i fer calç, i els visitants s'han emportat moltes vegades pedres de record".

La hipòtesi de treball en la rehabilitació del teatre consisteix a respectar l'estructura original que tenia, del tipus de tots els teatres romans de l'època. "La

restauració de la càmara consisteix en un recobriments de pedra com el que tenien les grades romanes. No s'han restaurat totes les grades, s'ha rehabilitat una cunya central i a les dues bandes s'ha deixat una part com nosaltres la vam trobar. Precisament un dels plantejaments del projecte era po-

sar en relació, en diàleg, la part restaurada amb la part existent. Aquesta relació entre les dues parts es basa en un criteri fonamental de la restauració que és distingir entre la part rehabilitada i el material que s'introdueix per a la restauració, i la part vella, encara que no fos original". Totes les actuacions anteriors a aquesta es van fer sobre les grades. "Només els queda un 5% de romanes, la resta han estat rehabilitades, fetes amb pedres, amb maçoneria sovint de poca qualitat".

La construcció de l'escena és potser el que més polèmica ha creat. "La construcció del cos escènic, d'un volum i unes mides impressionants, pot crear sorpresa, però són les mides que tenia en el seu origen. Tants anys acostumats a veure el teatre reduït a les grades, i ara la construcció de l'escena, una mola impressionant que tapa la vista de la ciutat de Sagunt que hi havia des del teatre, desconcerta la gent".

L'escena havia desaparegut completament i eren les grades la part del teatre que millor es conservava. Com que estaven recolzades sobre un turó era més difícil que perdesen completament la forma original. El projecte de Grassi i Portaceli ha posat l'escena en el seu lloc original. "En actuacions anteriors van posar l'escenari on no tocava, darrere les valves. L'escenari actual el posarem en el seu lloc, on anava amb els romans. El primer que hem fet és llevar el que hi havia, que donava una informació falsa i alterava la comprensió del monument". En llevar aquest escenari postís s'ha pogut excavar en parts on no s'havia fet encara i han aparegut peces importantíssimes. L'equip d'arqueòlegs encarregat de les excavacions, dirigit per Carme Aranegui, catedràtica de la Universitat de València, i per Emília Hernández, directora del Museu de Sagunt, ha treballat des d'un principi en la preparació del projecte. "Sempre ha estat l'equip que ha treballat amb nosaltres,

Algunes de les peces trobades a les excavacions del Teatre. RAFA GIL.

Dues imatges de la rehabilitació del Teatre de Sagunt.

Vista de l'escena, recuperada per al Teatre romà.

RAFA GIL

plantejant les seues hipòtesis, els seus estudis i els seus dibuixos. És l'equip que ha supervisat tot el treball i que ha analitzat i controlat tot el material que ha aparegut", explica Portaceli. En excavar el fos de l'escenari han aparegut peces de l'escena romana de la qual es pensava que no n'hi havia cap. "Totes les peces que teníem al museu eren del for o d'excavacions fetes en la ciutat de Sagunt. Tot el que hem trobat confirma l'existència de l'escena, a la qual es podran restituir dos ordres dels tres que tenia el teatre original. Podrem col·locar l'ordre inferior i el superior de manera que l'espectador podrà entendre com funcionava realment l'escena del teatre romà de Sagunt", confirma l'arquitecte.

A les excavacions s'han trobat més de 40 peces de columnes, capitells, fustes, bases, frisos, etc. Alguns d'aquests elements es posaran al nivell que tenien en l'escena i la resta passaran al fons de l'escenari en una mena d'exposició permanent que evocarà la riquesa que tenia l'escena romana, sempre molt complexa i plena d'elements decoratius.

Aquesta és una de les màximes en què es basa la rehabilitació del teatre: donar informació. "La rehabilitació comporta sempre una intervenció, que en el cas nostre serveix per consolidar, per fer visitable, perquè es puguin reconèixer tots els elements romans. Les parts afegides estan fetes en materials naturals, com els que utilitzaven els romans, però sempre distingim entre el que es fa i el que hi havia d'original. Fins ara es donava inclús una informació falsa, perquè com s'havia intervingut només en les grades, semblava un

teatre que no tenia escena, part molt important i inseparable de la càmara en el teatre romà". Fins ara les ruïnes emocionaven, però no donaven informació.

En l'escena s'obren unes portes (una central de més de vuit metres d'alçada i dues laterals més petites) que travessen tot el cos escènic i que introdueixen el païssatge de la ciutat de Sagunt dins del teatre.

Els materials que s'han utilitzat han estat marcats pels que posaven els romans. Per a les grades s'ha utilitzat pedra calcària travertínica del país, no italiana com han dit alguns mitjans de comunicació. "És una pedra autòctona, com feien els romans; ells no anaven a Roma per importar la pedra". En tota la part de la base del teatre s'ha posat pedra calcària de Sagunt, d'un color blau-gris que es va torrant amb el pas del temps. "Aquest s'ha posat perquè sabíem que estava abans. Sempre ha estat el

monument el que ha dictat la forma d'intervenció". Tot el cos escènic s'ha fet de rajola vista, sense cap tipus de revestiment. "Si vas a Itàlia, una gran part dels monuments són de maó vist, perquè el revestiment ha desaparegut. Ací es com si n'haguera desaparegut, perquè, com que no coneixem com era, no el posem. No inventem res. Per això, les parts que sí que sabíem com estaven revestides, apareixen amb la pedra blava de Sagunt". La coberta de l'escena, de fusta en els seus orígens,

ara es farà metàl·lica perquè dure més, ja que sembla que les de fusta es cremaven molt fàcilment.

La rehabilitació de l'escena fa aparèixer uns espais interiors que el projecte proposa situar a un cert nivell perquè s'hi pugui introduir un museu del teatre, de manera que el visitant pot conèixer la història de la Sagunt romana, la història del teatre i arriba un moment que l'espectador pot eixir a l'exterior precisament per aquesta re-

lació que existeix entre l'escena i la càmara, pot donar la volta i apreciar tot el conjunt del monument.

Amb aquesta intervenció es pretén una consolidació duradora de l'edifici i es defineix l'espai arquitectònic del teatre. Es vol aconseguir que el teatre pugui tornar a utilitzar-se per a fer representacions i a la mateixa vegada com a museu-antiquari. Buscant aquesta funcionalitat es

construiran camerinos, serveis i quadres de llum, instal·lacions necessàries per a un teatre modern.

El projecte de Grassi i Portaceli va ser debatut àmpliament per especialistes en la matèria, va ser exposat al públic i va ocupar molt d'espai a les publicacions del moment, tant al nostre país com a l'estranger. La polèmica es redueix només a la lluita entre una concepció romàntica-conservadora i altra racional-modernista de l'arquitectura.

Maribel López

L'arquitecte del projecte Manuel Portaceli.

ARXIU